

Å oppdage skriften

av Iris Hansson Myran

Kjært barn har mange navn. Det har også den tidlige skrivingen. Lekeskriving, spontan skriving, utforskende skriving og eksperimenterende skriving. Barn prøver å etterligne den skriften de observerer rundt seg. Noen begynner med dette før de er to år, mens andre begynner mye senere. Noen skribler streker. Andre begynner å interessere seg for hvordan bokstavene egentlig ser ut. Bokstavutforskerne er ikke så nøye med skriveretningen og de speilvender ofte når de skriver. Det er også mange som skriver enkelte ord som bilder. De har lært seg ordene utenat, men de har ennå ikke forstått sammenhengen mellom lyd og bokstav. Ved å respektere at selv den mest skriblende skrift har et budskap som kan leses, bekrefter vi for barnet at skriving er et redskap for kommunikasjon. Mange barn blir også inspirert av å få leke med bokstaver på data.

Barn har ofte et formål med det de ønsker å uttrykke. Dette bekrefter Lars Sigfred Evensenⁱ gjennom sin forskning. Barn skriver tekster ut ifra sine behov, og tekstene handler ofte om mellommenneskelige forhold. Det kan være at de ønsker å skrive et kort eller brev, lage en ønskeliste eller at de har behov for å si unnskyld for noe som de angrep på at de har gjort. De tidlige skrivers tekster kjennetegnes ofte ved at barna tegner og skriver i den samme teksten.

Adgang forbudt!

Vi lærer i samspill med andre

Ifølge språkforskeren Marie Clayⁱⁱ vokser barns skriftspråkskompetanse fram i det sosiale samspillet med omverdenen og skriftspråklige aktiviteter, og hun sier at slike aktiviteter bør inngå som en naturlig del av det daglige livet i barnehagen. De voksne bør unngå å ha forventninger om en bestemt progresjon. Å møte hvert enkelt barn der det er, er i tråd med Vygotsky sin teori om den nærmeste utviklingssone.ⁱⁱⁱ Gjennom støtte fra en voksen kan barn mestre noe de kanskje ikke ville ha mestret dersom de var overlatt helt til seg selv. I en barnegruppe er det stor språklig variasjon og mange barn starter tidlig å vise interesse for språk, mens andre ønsker å unngå språkaktiviteter.

I samspill med andre og i møte med tekster vil barnet etter hvert kunne oppdage skriftens lydprinsipp, altså det alfabetiske prinsipp. De vil kjenne igjen flere og flere bokstaver, og kan koble lyd og bokstav. De prøver ut kunnskapene sine ved å skrive ordene slik de høres eller slik de kjenner lydene i munnen sin. Tekstene kan ofte være vanskelige for andre å lese og de mangler gjerne

vokaler og mellomrom mellom ordene. Her er det ingenting som heter rett eller galt, men spør barnet om råd, er det lov å gi dem svar eller skrive det ordet de ønsker å uttrykke.

Hva skriver du?

Oppdagende skriving

Oppdagende skriving^{iv} er en arbeidsform der det legges til rette for at barn kan oppdage skriftens lydprinsipp ved å få eksperimentere med egen skriving før de formelt har lært seg alle bokstavlydene. Begrepet *oppdagende staving* refererer til den eksperimenterende stavingen som barn bruker når de forsøker å skrive ord ut fra det de vet om bokstavnavnene og/eller bokstavlydene. Gjennom å utforske språket vil barnet etter hvert kunne stave ordene slik som de lytter dem ut, altså lydrett. Teksten begynner å bli leselig for andre. Det er mange barn som mestrer det lenge før de starter på skolen.

De voksnes rolle

Alle voksne i barnehagen har en sentral rolle for å legge til rette for et godt språkarbeid. De må være til stede når barn tar initiativ til å ville uttrykke seg. De må oppmuntre, stille gode spørsmål og veilede barna der det er behov for det.

Gjennom slike samtaler vil den voksne kunne få innsikt i hvilken støtte barnet har behov for. Ved å alltid ha tilgjengelig skrive- og tegneutstyr oppmuntres barna til å ta det inn som en naturlig del av den daglige leken både ute og inne.

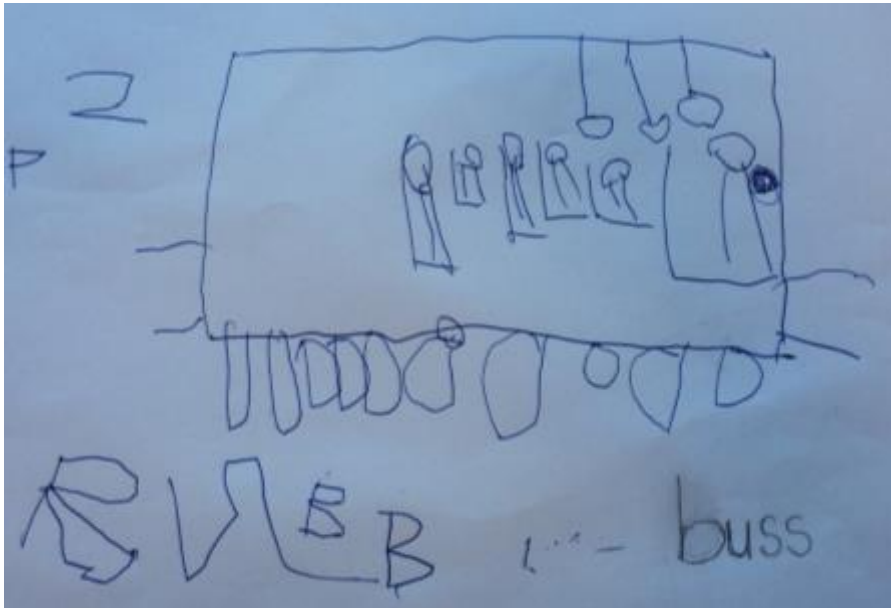
Det må legges til rette for at barna kan bruke skriving spontant og som en naturlig del av leken, men det er også viktig å legge til rette for mer styrte aktiviteter som ikke kan velges bort. Gjennom felles opplevelser og modellering kan den voksne skape interesse ved å vise hvordan en tekst blir til. Underveis i tekstskapingen settes det ord på det som skjer, og barna får hjelpe til med å lytte og smake seg fram til lydene som skal med. Hvilke lyder er med i tog? *Hvordan ser egentlig G ut?* Etter modelleringen er det barnas tur til å lage sine tekster. Barn som har forstått det fonologiske prinsipp, lyderer seg fram, gjerne med støtte av en voksen. Andre barn blir oppmuntret til å skrive skribleskrift og eventuelt bruke de lydene de har lært seg, om det så er kun den første lyden i ordet.

Barn må få møte bokstavlydene så tidlig som mulig. Det er lydene barna har behov for når de skal skrive og lese. For noen er det vanskelig å avlære bokstavnavnene dersom det kun er disse de har lært seg. Barna behersker også tidlig å holde blyanten på en hensiktsmessig måte. Med god veiledning behersker de dette.

Å oversette til voksenskrift

Et sentralt prinsipp i oppdagende skriving er at barnas skrift kan «oversettes»^v til voksenskrift. Når barnet involveres i «oversettingen» fra barneskrift eller skribleskrift til voksenskrift, kan barnet sammen med den voksne oppdage spennende ting med det ordet eller de ordene den voksne har skrevet. Kanskje barnet oppdager at ordet starter med mamma Berit sin bokstav, og at det slutter med bokstaven til Simen som går i barnehagen. Sammen kan de også kanskje telle hvor mange lyder eller klapp (stavelser) det er i ordet eller ordene som er skrevet ned?

Her har Even skrevet ordet buss. En voksen har skrevet ordet ortografisk (ortografi betyr rettskriving). Barnet får da erfaring med hvordan ordet skal skrives. Når barn skriver egne tekster skal en ikke rette på det barnet har skrevet. Barnet utforsker skriftspråket og skal oppmuntres til å gjøre det. Før de har lært seg hvordan lyder blir til ord og at mange ord ikke skrives slik som de høres, vil det være helt naturlig med mange skrivefeil. Når barnet skriver er alt lov, og retting og påpeking av feil dyrker ikke fram interesse for skriftspråkutforskning. Dette er det også viktig å formidle til hjemmet.

Når tekstene er ferdige, kan de gjerne leses høyt, og de kan henges opp slik at barna kan dele tekstene sine med de andre barna, de ansatte eller de voksne som henter og leverer i barnehagen.

Barns ønske om å uttrykke seg gjennom skrift må dyrkes fram. Dette betyr at barnehagen må legge til rette for at barna skal få utforske skriftspråket som en naturlig del av barnehagens språkarbeid. Når barna leker butikk, vil det være behov for plakater og prislapper. Er det konsert eller dukketeater, er det fint å lage en plakat som informerer om dette. Det er nok også mange barn som vil sette pris på å få lage handleliste når de skal på butikken eller skrive ønskeliste til bursdagen eller til jul.

I en barnehagehverdag finnes det med andre ord mange naturlige arenaer for å bruke skriving som uttrykksform, og det er de voksnes ansvar å legge til rette for og inspirere til at barna får denne muligheten. Det handler om å anerkjenne barnets ønske om å få uttrykke seg gjennom symboler og skrift. Gjennom ulike skriftspråklige erfaringer vil barnet kunne oppleve nye utfordringer og mestring i et livslangt læringsløp.

ⁱ Evensen, L.S. (2013). Utvikling eller innvikling? Tidlig skriving før barn møter skolen. I: M. Semundseth og M. H. Hopperstad (red.), *Barn lager tekster. Om barns tidlige tekstproduksjon og de voksnes betydning*. Oslo: Cappelen Damm Akademiske, s. 47-59.

ⁱⁱ Clay, M. I Korsgaard K., Hannibal S., Vitger M. (2011). *Oppdagende skriving – en vei inn i lesingen*. Oslo: Cappelen Damm AS.

ⁱⁱⁱ Vygotsky, L. S.(1978). *Mind in society. The development of higher psychological processes*. Cambridge: Harvard University Press.

^{iv} Korsgaard K., Hannibal S., Vitger M. (2011). *Oppdagende skriving – en vei inn i lesingen*. Oslo: Cappelen Damm AS.

^v Skrivesenterets hjemmeside: Hentet 11.05.2016 fra:
<http://www.skrivesenteret.no/ressurser/oppdagende-skriving-i-barnehagen/>

Foto: Esben K. Kamstrup